

Ο Ρόλος των Αξιών στη Διαμόρφωση των Προσανατολισμών Επίτευξης στο Μάθημα Φυσικής Αγωγής

Δήμητρα Βατάλη, Βασιλική Γυμνοπούλου, Βασίλης Μπαρκούκης & Χαράλαμπος Τσορμπατζούδης
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Προηγούμενες έρευνες έχουν υποστηρίξει ότι οι βασικοί προσανατολισμοί επίτευξης επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο την συμπεριφορά στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό. Ωστόσο, δεν είναι σαφές εάν η διαφοροποιημένη επίδρασή τους μπορεί να έχει ως υπόβαθρο τις αξίες ή είναι αποτέλεσμα των συνθηκών του εκάστοτε περιβάλλοντος. Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε για να μελετηθεί η επίδραση του αξιακού συστήματος μαθητών/τριών γυμνασίου στη διαμόρφωση των προσανατολισμών επίτευξης στο πλαίσιο του μαθήματος φυσικής αγωγής. Στην έρευνα συμμετείχαν 317 μαθητές/τριες γυμνασίου ηλικίας 12-15 ετών ($M = 13.8$, $T.A. = .84$), οι οποίοι συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο Αξιών στον Αθλητισμό και την Κλίμακα Προσανατολισμών Επίτευξης στον Αθλητισμό. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συστοιχών ανέδειξαν τρεις διακριτές ομάδες αξιών. Στην πρώτη ομάδα οι μαθητές/τριες σημείωσαν υψηλές τιμές στις ηθικές αξίες και τις αξίες ικανότητας, ενώ είχαν χαμηλές στις αξίες της κοινωνικής αναγνώρισης. Στη δεύτερη ομάδα σημειώθηκαν υψηλές τιμές σε όλους τους παράγοντες των αξιών, ενώ η τρίτη ομάδα είχε χαμηλές τιμές σε όλες τις αξίες. Η ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι η ομάδα χαμηλών αξιών εμφάνισε τις υψηλότερες τιμές στον προσανατολισμό στον εαυτό. Η αποτίμηση των ευρημάτων επιτρέπει την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την ανάπτυξη στρατηγικών που θα ενισχύσουν τον προσανατολισμό στο έργο μέσω της ανάπτυξης ενός συστήματος υψηλών αξιών.
Λέξεις κλειδιά: *προσανατολισμός στο έργο, προσανατολισμός στον εαυτό, ηθικές αξίες, αξίες ικανότητας, αξίες κοινωνικής αναγνώρισης, φυσική αγωγή.*

Ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας: dvatali@phed.auth.gr

The Role of Values in the Formation of Goal Orientations in Physical Education Lessons

Dimitra Valtali, Vassiliki Gymnopoulos, Vassilis Mparkouris & Charalampos Tsormpatzoudis
Department of Physical Education & Sport Science, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Abstract

Past research revealed that goal orientations differentially influence behavior in physical education and sport settings. However, it is not clear so far, whether this differential effect is based on values' background or on

situational factors. The present study investigated the influence of high school students' values on the formation of goal orientations during physical education lessons. The sample consisted of 317 high school students with an age range between 12 and 15 years old ($M = 13.8$, $SD = .84$), who completed TEOSQ and YSVQ. The results of the cluster analysis revealed three meaningful segments. In the first segment students scoring high in moral values and competence values and low in status were included. In the second segment students scored high on all value subscales while in the third segment scored low on all subscales. Analysis of variance revealed that the low value group had higher scores on ego orientation. The findings of the study provide useful information on the development of practices promoting task orientation through the establishment of high values.

Key words: task orientation, ego orientation, moral values, competence values, status values, physical education.

e - mail: dvatali@phed.auth.gr

Εισαγωγή

Είναι πολύ συχνό το επιχείρημα ότι η σχολική φυσική αγωγή αποτελεί ιδανικό περιβάλλον για την ηθική ανάπτυξη των μαθητών/τριών. Το παιδί κατά τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης που συντελείται στη φυσική αγωγή εσωτερικεύει σταδιακά κοινωνικές αξίες και μαθαίνει να συμπεριφέρεται σύμφωνα με γενικά αποδεκτούς ηθικούς κανόνες. Η καλλιέργεια ηθικών και κοινωνικών αξιών, όπως ο σεβασμός προς τους άλλους, η αποδοχή της νίκης ή της ήττας και η συνεργατικότητα, αποτελούν βασικές επιδιώξεις του εκπαιδευτικού φυσικής αγωγής για την ενίσχυση των στόχων επίτευξης και των κινήτρων, καθώς και για τη διαμόρφωση θετικών κοινωνικών συμπεριφορών των μαθητών/τριών (Biddle, Wang, Kavussanu, & Spray, 2003). Αξιολογώντας ευρήματα μελετών οι Shields και Bredemeier (2007) υποστηρίζουν τη σημαντική επίδραση που έχει η φυσική αγωγή και η άσκηση στην ενίσχυση των αξιών, στον καθορισμό των στόχων, καθώς και στη διαμόρφωση θετικών αθλητικών συμπεριφορών.

Θεωρητικό πλαίσιο αξιών

Στο χώρο του αθλητισμού η θεωρία του Rokeach (1973) χρησιμοποιήθηκε για τη μελέτη και την εξήγηση του συστήματος αξιών που διαθέτουν οι αθλητές καθώς και των συνεπειών που απορρέουν από αυτές. Σύμφωνα με τη θεωρία οι αξίες προσεγγίζονται ως επιθυμητοί και σχετικοί με την περίσταση στόχοι διαφορετικής βαρύτητας, οι οποίοι καθοδηγούν την επιλογή ή την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και των γεγονότων στη ζωή του ατόμου. Επιπλέον, αποτελούν πυρήνες των δράσεων προσδιορίζοντας την κατεύθυνση και την ένταση των συμπεριφορών, ενώ παρέχουν και ορισμένα σταθερά πρότυπα, σύμφωνα με τα οποία αξιολογούνται αυτές (Schwartz, 2007). Με άλλα λόγια οι αξίες δημιουργούνται και εμπεδώνονται από τους αθλητές είτε μέσω τις ενεργητικής αντιπαράθεσης με το κοινωνικό περιβάλλον είτε μέσα από τις άλλες κατηγορίες εμπειριών με το φυσικό περιβάλλον. Ο Rokeach (1973) σε μια συστηματική ανάλυση αποδέχεται ότι υπάρχει κοινό σύστημα αξιών μεταξύ των ατόμων, αλλά υποστηρίζει ότι διαφοροποιείται ο τρόπος με τον οποίο σηματοδοτούν τα άτομα κάθε μια από αυτές τις αξίες. Έτσι, κάθε άτομο δομεί το δικό του σύστημα αξιών, σύμφωνα με την εκτιμώμενη σπουδαιότητα που έχει η κάθε αξία γι' αυτό. Οι αξίες αποτελούν οδηγούς ενεργειών και ανάλογα με την ιεραρχία τους στο σύστημα αξιών αποκτούν προτεραιότητα ως προς την εκδήλωση συγκεκριμένων τύπων συμπεριφοράς.

Οι ερευνητές διακρίνουν στοιχεία καθολικότητας και γενίκευσης των αξιών που ορίζουν την επιλογή ή την αξιολογική κατάταξη των συμπεριφορών και γεγονότων στη ζωή του ατόμου (Schwartz, 2007). Σημαντικές ενδείξεις που υποστηρίζουν αυτή τη θέση προέρχονται από την έρευνα των Lee και Cockman (1995) που πραγματοποιήθηκε σε έφηβους αθλητές/τριες. Μέσω της εφαρμογής ηθικών διλημάτων σε διάφορα αθλήματα αναγνωρίστηκαν 18 αξίες. Οι Lee, Whitehead και Balchin (2000) διατύπωσαν και επιβεβαίωσαν την άποψη ότι υπάρχουν τρεις κατηγορίες αξιών στον αθλητισμό: οι ηθικές αξίες, όπως είναι η δικαιοσύνη και η τιμότητα, οι αξίες που έχουν σχέση με την ικανότητα του ατόμου, όπως είναι η προσωπική βελτίωση, και οι αξίες που έχουν σχέση με την κοινωνική αναγνώριση του ατόμου, όπως είναι η επίδειξη υπεροχής σε σύγκριση με άλλους.

Προσανατολισμοί επίτευξης

Οι McLean και Hamm (2008) υποστηρίζουν ότι οι αξίες του ατόμου διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη προδιάθεση για επίτευξη στον αθλητισμό. Οι προσανατολισμοί επίτευξης έχουν σχέση με τις αντιλήψεις του ατόμου για το που αποδίδονται οι επιτυχίες του. Σύμφωνα με τον Nicholls (1992), διακρίνονται δύο ανεξάρτητοι προσανατολισμοί επίτευξης: ο προσανατολισμός στο έργο και στον εαυτό. Οι

προσανατολισμοί αυτοί εκφράζουν διαφορετικές απόψεις για τις αιτίες της επιτυχίας και το σκοπό της συμμετοχής σε μια δραστηριότητα (Roberts & Treasure, 2012). Ειδικότερα, τα προσανατολισμένα στο έργο άτομα επιλέγουν μια δραστηριότητα για να βελτιώσουν την απόδοσή τους και να αποκτήσουν καλύτερες γνώσεις για την συγκεκριμένη δραστηριότητα. Τα άτομα αυτά αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στην προσπάθεια και όχι στην επίδειξη υπεροχής προς τους άλλους. Τα προσανατολισμένα στον εαυτό άτομα συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα για να επιδείξουν την ικανότητά τους ή για να αποφύγουν την αποδοκιμασία από τους άλλους. Τα άτομα αυτά συνήθως επιλέγουν δραστηριότητες, οι οποίες είναι χαμηλότερης δυσκολίας για τις δυνατότητές τους, με σκοπό να ελαχιστοποιήσουν την πιθανότητα αποτυχίας.

Αποτελέσματα ερευνών (Chantal & Bernache - Assollant, 2003; Duda & Hall, 2001), οι οποίες έχουν διεξαχθεί στο περιβάλλον της εκπαίδευσης, υποστηρίζουν ότι οι στόχοι επίτευξης επηρεάζουν την συμπεριφορά του ατόμου. Οι Chantal και Bernache - Assollant (2003) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των στόχων επίτευξης και της ηθικής συμπεριφοράς σε φοιτητές/τριες φυσικής αγωγής που συμμετείχαν σε πρακτικά αθλήματα. Οι φοιτητές/τριες που επιδεικνύουν συναισθήματα, όπως η ευχαρίστηση και η αυτονομία προς την αθλητική συμμετοχή, παρουσίαζαν υψηλότερα επίπεδα ηθικής συμπεριφοράς, ήταν περισσότερο προσανατολισμένοι στο έργο και η πρόθεση τους για εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς ήταν χαμηλή (Congroy et al., 2001). Από τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται ότι ο λόγος συμμετοχής ενός ατόμου σε μια δραστηριότητα αποτελεί σημαντικό παράγοντα για το πόσο δίκαια και σύμφωνα με του κανόνες του παιχνιδιού θα συμπεριφερθεί αυτό το άτομο κατά τη διάρκεια της (Stornes, 2001).

Οι White και οι συνεργάτες (2004) μελέτησαν τη σχέση των στόχων επίτευξης, του κλίματος στην τάξη και της ατομικής επίδοσης σε μαθητές/τριες γυμνασίου. Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκε ότι οι στόχοι επίτευξης και το κλίμα στην τάξη επηρέαζαν την ηθική κρίση και συμπεριφορά των μαθητών. Η υιοθέτηση του προσανατολισμού στον εαυτό και το κλίμα που δίνει έμφαση στην υψηλή απόδοση προμηνύουν χαμηλά επίπεδα ηθικής κρίσης όπως, επίσης, και νομιμοποίηση του εκφοβισμού. Από την άλλη το προσανατολισμένο στην απόδοση κλίμα μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές/τριες σε παραβίαση των κανόνων και επιθετική συμπεριφορά (Miller, Roberts, & Ommundsen, 2005). Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι κατάλληλες μορφές στόχων επίτευξης και το κλίμα της τάξης μπορούν να αποτρέψουν την ανάπτυξη αντικοινωνικών συμπεριφορών και να ενισχύσουν την ηθική υπόσταση των μαθητών/τριών (Sage & Kavussanu, 2008; Reinboth, Duda, & Ntoumanis, 2004).

Επιπλέον, υπάρχουν ενδείξεις από το χώρο του αθλητισμού (Duda & Whitehead, 1998; Whitehead, Lee, & Hatzigeorgiadis, 2003) ότι ο προσανατολισμός στον εαυτό συνδέεται με τις αξίες που έχουν σχέση με την κοινωνική αναγνώριση και την επίδειξη υπεροχής έναντι των άλλων και επίσης ότι αυτό το χαρακτηριστικό συνδέεται αρνητικά με αξίες όπως δικαιοσύνη και τιμιότητα. Άλλες μελέτες διαπιστώνουν ότι ο προσανατολισμός στο έργο συνδέεται με τις αξίες ικανότητας και τις ηθικές αξίες του ατόμου (Bardi & Schwartz, 2003; Lee et al., 2008).

Πιο συγκεκριμένα οι Whitehead, Lee και Hatzigeorgiadis (2003) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των προσανατολισμών επίτευξης και των αξιών σε αθλητές/τριες 11-16 ετών. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι η υιοθέτηση προσανατολισμού στο έργο σχετίζεται θετικά με τις ηθικές αξίες όπως η συνεργασία και η δικαιοσύνη, ενώ ο προσανατολισμός στον εαυτό συνδεόταν με υψηλά επίπεδα αξιών κοινωνικής αναγνώρισης και έμφαση στην επιτυχία και την δημόσια εικόνα του αθλητή. Οι σχέσεις αυτές επιβεβαιώθηκαν και από άλλους ερευνητές (Kavalir, 2004; Stephens, Shields, & Bredemeier, 1997), ενισχύοντας έτσι την άποψη ότι υψηλές τιμές στις ηθικές αξίες και τις αξίες ικανότητας παρουσιάζουν τα άτομα με υψηλό προσανατολισμό στο έργο.

Σε πρόσφατη έρευνα της Whitehead (2007) μελετήθηκε η σχέση μεταξύ των αξιών, των στόχων επίτευξης και της ηθικής συμπεριφοράς σε έφηβους αθλητές/τριες και μαθητές/τριες στο σχολείο. Από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε ότι οι αξίες και οι στόχοι επίτευξης μπορούν να προβλέψουν την εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς των μαθητών/τριών. Ειδικότερα, οι μαθητές/τριες με υψηλά επίπεδα ηθικών αξιών και αξιών ικανότητας χαρακτηρίζονταν από την υιοθέτηση προσανατολισμού στο έργο και εκδήλωναν πιο ηθικές συμπεριφορές στο σχολείο. Αντίθετα, μαθητές/τριες με υψηλές τιμές στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης εκδήλωσαν συμπεριφορές προσανατολισμένες στον εαυτό και αντιαθλητικές συμπεριφορές στο σχολείο.

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι η σχέση των αξιών και των προσανατολισμών επίτευξης με τη συμπεριφορά του ατόμου έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας. Από τις μελέτες έχει διαφανεί ότι τα χαμηλά επίπεδα ηθικής και ο προσανατολισμός στον εαυτό συνδέονται με αρνητικές και ανήθικες συμπεριφορές. Όμως, αυτό που δεν έχει μελετηθεί επαρκώς είναι το αξιακό υπόβαθρο των προσανατολισμών επίτευξης και εάν αυτό μπορεί να εξηγήσει τη συγκεκριμένη επίδραση των προσανατολισμών επίτευξης στην

ηθική συμπεριφορά. Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε για να εξεταστούν τα εξής ερωτήματα: α) είναι δυνατή η ταξινόμηση των μαθητών/τριών σε ομάδες σύμφωνα με τις αξίες που υιοθετούν; και β) οι αξίες που υιοθετούν οι μαθητές/τριες επηρεάζουν τη διαμόρφωση των προσανατολισμών επίτευξης στη φυσική αγωγή; Αναφορικά με το πρώτο ερώτημα αναμένεται να προκύψουν προφίλ μεταβλητών που επιτρέπουν την κατάταξη των μαθητών σε ομάδες, ενώ αναφορικά με το δεύτερο αναμένεται ότι οι μαθητές/τριες με υψηλά επίπεδα αξιών θα αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα προσανατολισμού στο έργο, ενώ μαθητές/τριες με χαμηλά επίπεδα αξιών θα σηματοδοτούν περισσότερο στόχους προσανατολισμένους στον εαυτό.

Μεθοδολογία

Δείγμα: Στην έρευνα συμμετείχαν 163 μαθητές και 154 μαθήτριες γυμνασίου ηλικίας 12-15 ετών (*M.O.* ηλικίας = $13.8 \pm .84$). Οι συμμετέχοντες προέρχονταν από τέσσερα γυμνάσια από το ευρύτερο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης.

Ερωτηματολόγιο: Η *Κλίμακα Αξιών στον Αθλητισμό* (YSVQ; Lee, Whitehead, & Balchin, 2000) χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση των αξιών στον αθλητισμό. Η κλίμακα αυτή αποτελείται από 13 ερωτήσεις που προσδιορίζουν τρεις παράγοντες: τις ηθικές αξίες (π.χ., όταν συμμετέχω στο μάθημα φυσικής αγωγής είναι σημαντικό για εμένα να προσπαθώ να είμαι δίκαιος), τις αξίες ικανότητας (π.χ., όταν συμμετέχω στο μάθημα φυσικής αγωγής είναι σημαντικό για εμένα να χρησιμοποιώ τις ικανότητές μου σωστά) και τις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης (π.χ., όταν συμμετέχω στο μάθημα φυσικής αγωγής είναι σημαντικό για εμένα να με θεωρούν οι άλλοι καλό/ή στο μάθημα). Οι απαντήσεις δίνονταν σε 7-βάθμια κλίμακα τύπου Likert (1-διαφωνώ απόλυτα ως 7-συμφωνώ απόλυτα).

Η *Κλίμακα Προσανατολισμών Επίτευξης στον Αθλητισμό* (TEOSQ; Duda & Nicholls, 1992) χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση των προσανατολισμών σε στόχους επίτευξης. Η κλίμακα έχει μεταφραστεί και προσαρμοστεί στα ελληνικά και για το πλαίσιο του σχολείου από τους Μπαρκούκη, Ζαχαριάδη, Αναστασιάδη, Τσορμπατζούδη και Γρούιο (2003). Η κλίμακα αποτελείται από 13 ερωτήσεις που αξιολογούν δύο παράγοντες, τον προσανατολισμό στο έργο (π.χ., αισθάνομαι επιτυχημένος/η στο μάθημα φυσικής αγωγής όταν κάνω ότι καλύτερο μπορώ) και τον προσανατολισμό στον εαυτό (π.χ., αισθάνομαι επιτυχημένος/η στο μάθημα φυσικής αγωγής όταν είμαι ο μόνος/η που μπορεί να εκτελέσει μια άσκηση). Οι απαντήσεις δίνονταν σε 7-βάθμια κλίμακα τύπου Likert, (1 = διαφωνώ απόλυτα ως 7 = συμφωνώ απόλυτα). Η δομική εγκυρότητα και η αξιοπιστία της κλίμακας επιβεβαιώθηκε και από έρευνες σε δείγματα ελλήνων μαθητών/τριών (Μπαρκούκης και συν., 2003).

Διαδικασία

Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στους μαθητές και τις μαθήτριες ανά τμήμα, πριν την έναρξη του μαθήματος της φυσικής αγωγής μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας, ενώ η συμπλήρωσή τους διαρκούσε περί τα δέκα λεπτά. Οι οδηγίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δόθηκαν στην αρχή και δεν ζητήθηκαν προσωπικά στοιχεία από τους μαθητές. Κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου οι μαθητές/τριες δεν συνομιλούσαν μεταξύ τους. Όποιος μαθητής συμπλήρωνε το ερωτηματολόγιο, το παρέδιδε και αποχωρούσε από την αίθουσα.

Αποτελέσματα

Οι μέσοι όροι, οι τυπικές αποκλίσεις, οι δείκτες εσωτερικής συνοχής Cronbach α , οι τιμές καμπυλότητας και κύρτωσης και οι συσχετίσεις των μεταβλητών παρουσιάζονται στον πίνακα 1. Η εσωτερική συνοχή των υποκλιμάκων κυμάνθηκε σε αποδεκτά επίπεδα (Cronbach $\alpha > .72$) για όλες τις υποκλίμακες των ερωτηματολογίων. Για την εξέταση της σχέσης μεταξύ των αξιών και των στόχων επίτευξης εφαρμόστηκε ανάλυση συσχέτισης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ηθικές αξίες εμφάνισαν μέτρια θετική συσχέτιση με τον προσανατολισμό στο έργο και καθόλου συσχέτιση με τον προσανατολισμό στον εαυτό. Οι αξίες ικανότητας εμφάνισαν μέτρια θετική σχέση με τον προσανατολισμό στο έργο και χαμηλή θετική σχέση με τον προσανατολισμό στον εαυτό. Οι αξίες που έχουν σχέση με την κοινωνική αναγνώριση εμφάνισαν υψηλή θετική σχέση με τον προσανατολισμό στον εαυτό και μηδενική συσχέτιση με τον προσανατολισμό στο έργο (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Δείκτες περιγραφικής στατιστικής και εσωτερική συνοχή για τις υποκλίμακες των ερωτηματολογίων.

	1	2	3	4	5
1. Ηθικές αξίες		.46**	-.06	.49**	.04
2. Αξίες ικανότητας			.36**	.54**	.29**
3. Αξίες κοιν. αναγν.				.13*	.64**
4. Προσ. στο έργο					.14*
5. Προσ. στο εγώ					
M.O.	5.56	5.73	4.04	5.54	4.13
T.A.	1.12	1.01	1.40	1.35	1.01
Cronbach α	.73	.63	.72	.80	.76
Καμπυλότητα	-1.17	-.95	.22	-1.15	-.012
Κύρτωση	1.61	.91	-.48	2.35	-.41

Σημείωση: ** $p < .01$, * $p < .05$

Ταξινόμηση συμμετεχόντων σύμφωνα με το βαθμό προσήλωσης στις αξίες

Η ανάλυση συστοιχιών ανέδειξε τρεις διακριτές ομάδες μαθητών/τριών. Οι τρεις ομάδες ορίστηκαν ως εξής: α) ομάδα υιοθέτησης υψηλών αξιών, β) ομάδα υιοθέτησης χαμηλών αξιών και γ) ομάδα έμφασης στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης. Οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν υψηλές αξίες ($N = 31$) είχαν υψηλά σκορ στις ηθικές αξίες και τις αξίες ικανότητας και χαμηλά σκορ στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης. Οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν χαμηλές αξίες ($N = 120$) εμφάνισαν χαμηλά σκορ σε όλους τους παράγοντες των αξιών. Στους μαθητές/τριες με έμφαση στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης ($N = 143$) σημειώθηκαν υψηλά σκορ σε όλες τις υποκλίμακες των αξιών. Η ανάλυση διακόμμανσης υποστήριξε ότι οι τρεις αυτές ομάδες διέφεραν στατιστικά σημαντικά μεταξύ τους και αντιπροσωπεύουν ανεξάρτητες και διακριτές ομάδες (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Αποτελέσματα ανάλυσης συστοιχιών αξιών

	Υψηλές αξίες $N = 31$	Χαμηλές αξίες $N = 120$	Έμφαση στην ανταγωνιστικότητα $N = 143$	F
Ηθικές αξίες	5.92	3.57	5.65	85.49*
Αξίες ικανότητας	5.73	4.01	6.23	98.46*
Αξίες κοιν. αναγν.	3.05	3.31	5.40	260.07*

Σημείωση: * $p < .001$

Η ανάλυση διακόμμανσης έδειξε ότι οι τρεις ομάδες διέφεραν στατιστικά σημαντικά στα δύο επίπεδα των προσανατολισμών επίτευξης: α) προσανατολισμός στο έργο ($F = 41.90$, $p < .001$) και β) προσανατολισμός στον εαυτό ($F = 51.39$, $p < .001$). Οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν υψηλές αξίες ($N = 31$) είχαν υψηλά σκορ στον προσανατολισμό στο έργο ($M = 4.07$) και χαμηλά σκορ στον προσανατολισμό στον εαυτό ($M = 3.60$). Οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν χαμηλές αξίες ($N = 120$) εμφάνισαν υψηλά σκορ στον προσανατολισμό στο έργο ($M = 5.73$) και στον εαυτό ($M = 5.01$). Οι μαθητές/τριες με έμφαση στην ανταγωνιστικότητα ($N = 143$) σημείωσαν υψηλά σκορ στον προσανατολισμό στο έργο ($M = 5.65$) και χαμηλά σκορ στον παράγοντα του προσανατολισμό στον εαυτό ($M = 3.53$) (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. Αποτελέσματα ανάλυσης διακόμανσης ομάδων αξιών και προσανατολισμών επίτευξης.

	Υψηλές αξίες N = 31	Χαμηλές αξίες N = 120	Έμφαση στην ανταγωνιστικότητα N = 143	F
Προσανατολισμός στο έργο	4.07	5.73	5.65	41.90*
Προσανατολισμός στον εαυτό	3.60	5.01	3.53	51.39*

Σημείωση: * $p < .001$

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε για να εξετάσει την επίδραση του αξιακού συστήματος των μαθητών/τριών στη διαμόρφωση των προσανατολισμών επίτευξης στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν τη διαφοροποιημένη επίδραση που έχουν τα προφίλ αξιών των μαθητών/τριών στη διαμόρφωση των προσανατολισμών επίτευξης.

Αναφορικά με τα προφίλ αξιών των μαθητών/τριών, τα αποτελέσματα από την ανάλυση συστοιχιών ανέδειξαν τρεις διακριτές ομάδες αξιών. Η πρώτη ομάδα (ομάδα υψηλών αξιών) εμφάνισε υψηλούς μέσους όρους στις ηθικές αξίες και τις αξίες ικανότητας και χαμηλούς στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι στην ομάδα αυτή ανήκουν οι μαθητές/τριες που εμφορούνται από ηθικές αξίες, όπως δικαιοσύνη και συνεργασία, θεωρούν σημαντική την προσωπική προσπάθεια και βελτίωση και την συνδέουν με την αντίληψη ικανότητάς τους. Βασικά χαρακτηριστικά των μαθητών/τριών που ανήκουν στην ομάδα αυτή είναι η προσωπική εξέλιξη και η βελτίωση των ικανοτήτων και όχι η σύγκριση των ικανοτήτων με αυτές άλλων ατόμων. Επιπλέον, αυτοί οι μαθητές/τριες υπακούν στους κανόνες των αθλημάτων και τους διαιτητές και βοηθούν τους αντίπαλους συμμαθητές/τριες όταν αυτοί το χρειάζονται (π.χ. όταν τραυματιστεί ένας αντίπαλος δεν εκμεταλλεύονται την αδυναμία του), θέτουν ατομικούς στόχους και προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τις ικανότητες τους σωστά, έτσι ώστε να γίνουν καλύτεροι και να βελτιωθούν. Η σύνδεση αυτή των αξιών με την έμφαση στην προσωπική βελτίωση στο μάθημα της φυσικής αγωγής είναι σύμφωνη με προηγούμενες έρευνες που έδειξαν ότι οι μαθητές/τριες που δίνουν έμφαση στις ηθικές αξίες, επιδεικνύουν ενδιαφέρον, προσπάθεια και σεβασμό στους τύπους και τους κανόνες των αθλημάτων (Shields & Bredemeier, 2007).

Η δεύτερη ομάδα μαθητών (ομάδα χαμηλών αξιών) παρουσίασε χαμηλά σκορ σε όλες τις κατηγορίες αξιών. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι οι αξίες κοινωνικές αναγνώρισης εμφάνισαν υψηλότερες τιμές από αυτές της ομάδας υψηλών αξιών. Δεδομένης της τάσης που εμφάνισαν τα άτομα αυτά να σημειώσουν χαμηλές τιμές σε όλες τις αξίες, τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι στην ομάδα αυτή η ύπαρξη χαμηλών τιμών στις ηθικές αξίες και τις αξίες ικανότητας συνδέεται με σχετικά υψηλές τιμές κοινωνικής σύγκρισης. Οι μαθητές/τριες αυτοί ενδιαφέρονται να τους θεωρούν οι άλλοι καλούς στο μάθημα, να ηγούνται σε μια ομάδα, και να τυγχάνουν κοινωνικής αναγνώρισης από τους συνομηλικούς τους. Όταν συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα κύριο μέλημα τους είναι η επίδειξη ικανοτήτων έναντι των άλλων, η λήψη αμοιβής ή αναγνωρισιμότητας και η επίτευξη της νίκης ή του αποτελέσματος στο παιχνίδι. Τα ευρήματα αυτά πιθανά να υποδηλώνουν ότι γνωρίζοντας το είδος των αξιών που υιοθετούν οι μαθητές/τριες, δίνεται η δυνατότητα πρόβλεψης της συμπεριφοράς (Carron & Hausenblas, 1998). Όταν οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα και υιοθετούν αξίες και ιδανικά, όπως η αναγνώριση και η υπεροχή έναντι άλλων, δεν επιδιώκουν να αποκτήσουν πληροφορίες σχετικές με τη μάθηση, τη βελτίωση και την ατομική τους επίδοση. Αυτή η προσέγγιση τους προς την αθλητική συμμετοχή σηματοδοτεί χαμηλά επίπεδα ηθικής ικανότητας και κρίσης. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν αναφερθεί και από τους Lee και συν. (2001), οι οποίοι συγκλίνουν στην άποψη ότι οι αξίες λειτουργούν ως οδηγοί ενεργειών και ανάλογα με την ιεραρχία τους στο σύστημα αξιών καθοδηγούν την επιλογή ή την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και των γεγονότων στη ζωή του ατόμου.

Η τρίτη ομάδα μαθητών (ομάδα με έμφαση στην ανταγωνιστικότητα) σημείωσε υψηλά σκορ σε όλες τις υποκλίμακες αξιών και κυρίως στις αξίες κοινωνικής αναγνώρισης συγκριτικά με τις άλλες ομάδες. Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι οι μαθητές/τριες που εντάσσονται στην ομάδα αυτή αφενός υιοθετούν αξίες ικανότητας και ηθικές αξίες, δίνουν προτεραιότητα στη μάθηση νέων δεξιοτήτων και την ατομική προσπάθεια, αφετέρου όμως δείχνουν ιδιαίτερα έντονο ενδιαφέρον για το αποτέλεσμα της διαδικασίας και την επίτευξη του στόχου τους. Ουσιαστικά στην ομάδα αυτή ανήκουν μαθητές/τριες που διακατέχονται από αντιλήψεις υγιούς συναγωνισμού-ανταγωνισμού με τους συνομηλικούς τους. Οι μαθητές/τριες αυτής της

ομάδας εστιάζουν στην προσωπική βελτίωση και την προσπάθεια, στοιχία τα οποία πιστεύουν ότι θα τους οδηγήσουν στο αποτέλεσμα της διαδικασίας και στην επίτευξη του στόχου τους. Επιδεικνύουν σωστή αθλητική συμπεριφορά, ακολουθούν τις οδηγίες του καθηγητή τους, χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους σωστά και παράλληλα ενδιαφέρονται για την εκπλήρωση του στόχου τους και του αποτελέσματος του παιχνιδιού. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με αντίστοιχα άλλων μελετών (McLean & Hamm, 2008) που δείχνουν ότι οι μαθητές/τριες που δίνουν προτεραιότητα σε αξίες όπως η τιμιότητα, η ισότητα, ο σεβασμός και η αφοσίωση στους κανόνες των αθλημάτων, μπορούν παράλληλα να ενδιαφέρονται για τη σύγκριση των επιδόσεων τους με αυτές των άλλων αθλητών. Ωστόσο, αυτό γίνεται μέσα στα πλαίσια της ευγενούς άμιλλας, και του ευ αγωνίζεσθαι και ουσιαστικά συμβάλλει στην προσωπική τους βελτίωση.

Η ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι οι τρεις ομάδες διέφεραν στατιστικά σημαντικά στους προσανατολισμούς επίτευξης. Η πρώτη ομάδα, δηλαδή οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν υψηλές αξίες, εμφάνισαν υψηλό σκορ στον προσανατολισμό στο έργο και χαμηλά στον προσανατολισμό στον εαυτό. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι οι μαθητές/τριες που εμφορούνται από αξίες όπως η δικαιοσύνη και η ισότητα, θεωρούν σημαντική την προσπάθεια και την ατομική βελτίωση και επιδεικνύουν σεβασμό και αφοσίωση στους κανόνες των αθλημάτων και τους διαιτητές. Τα παραπάνω αποτελέσματα συμφωνούν με αντίστοιχα από άλλες μελέτες από το χώρο της φυσικής αγωγής (Shields & Bredemeier, 2007) που υποδεικνύουν ότι οι προσανατολισμένοι στο έργο μαθητές/τριες είναι πιθανότερο να δίνουν προτεραιότητα σε ηθικές αξίες, όπως η τιμιότητα, στη μάθηση και τη βελτίωση νέων δεξιοτήτων και όχι στην επίδειξη υπεροχής σε σχέση με άλλους.

Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα ήταν τα ευρήματα των αναλύσεων για την ομάδα χαμηλών αξιών. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι οι μαθητές/τριες που υιοθετούσαν χαμηλά επίπεδα αξιών, παρουσίασαν υψηλά σκορ και στους δύο προσανατολισμούς επίτευξης. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, είναι αναμενόμενο, οι μαθητές/τριες με προφίλ χαμηλής ηθικής να εκδηλώνουν προσανατολισμένες προς τον εαυτό συμπεριφορές, δηλαδή να εστιάζουν στο αποτέλεσμα, να αποδέχονται την παραβίαση των κανόνων και τη νομιμοποίηση του εκφοβισμού (Miller, Roberts, & Ommundsen, 2005). Από την άλλη μεριά όμως, το εύρημα που αφορά στην εμφάνιση υψηλών επιπέδων προσανατολισμού στο έργο στην ομάδα των χαμηλών αξιών έρχεται σε αντίθεση με αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών (Reinboth, Duda, & Ntoumanis, 2004). Μια πιθανή εξήγηση για αυτά τα ευρήματα ίσως να αποτελεί το ότι ακόμα και οι μαθητές/τριες με χαμηλές αξίες αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα για ατομική βελτίωση. Οι μαθητές/τριες αυτοί εστιάζουν στην επίτευξη, στο αποτέλεσμα της διαδικασίας και στη σύγκριση τους με τους άλλους μαθητές/τριες. Είναι όμως πιθανόν ότι αναγνωρίζουν συγχρόνως και το γεγονός ότι η ατομική βελτίωση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό μέσο για να πετύχουν τον τελικό σκοπό τους, δηλαδή την υπεροχή έναντι των άλλων.

Η τρίτη ομάδα, δηλαδή οι μαθητές που υιοθετούσαν αξίες με έμφαση στην κοινωνική αναγνώριση σημείωσαν υψηλό σκορ στον προσανατολισμό στο έργο και χαμηλό στον προσανατολισμό στον εαυτό. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι ο συνδυασμός υψηλών ηθικών αξιών/αξιών ικανότητας και αξιών κοινωνικής σύγκρισης συνδέεται μάλλον με την ευγενή άμιλλα παρά με την ανταγωνιστικότητα. Δηλαδή, οι μαθητές/τριες της ομάδας αυτής επιδεικνύουν αφοσίωση στη κοινωνική αποστολή του αθλητισμού και δέσμευση προς την αθλητική συμμετοχή. Επίσης, ενώ επιθυμούν να διακριθούν και να ξεχωρίσουν στο κοινωνικό τους περιβάλλον θεωρούν ότι θα το κατορθώσουν μέσα από την καταβολή προσπάθειας, την προσωπική βελτίωση και τον υγιή συναγωνισμό με τους συνομηλικούς τους (Shields & Bredemeier, 2001). Τα παραπάνω ευρήματα συμφωνούν με αυτά άλλων ερευνών (Kavussanu, 2006), στα οποία βρέθηκε ότι οι έφηβοι μαθητές προσεγγίζουν την αθλητική συμμετοχή ως ευκαιρία να βελτιώσουν τόσο την κοινωνικότητα και τις σχέσεις τους, όσο να επιδείξουν υπεροχή, ικανότητα και αναγνώριση έναντι των συνομηλικών τους.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε ο ρόλος των αξιών στη διαμόρφωση των προσανατολισμών επίτευξης μαθητών γυμνασίου στο περιβάλλον της φυσικής αγωγής. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αξίες έχουν διαφοροποιημένη επίδραση στους προσανατολισμούς επίτευξης των μαθητών/τριών. Συνεπώς, η μελέτη των αξιών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνονται οι προσανατολισμοί επίτευξης και του γιατί επηρεάζουν με τον τρόπο αυτό τη συμπεριφορά. Θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον η μελλοντική έρευνα να εξετάσει πιο διεξοδικά αν οι προσανατολισμοί επίτευξης διαμεσολαβούν και καθορίζουν τη σχέση μεταξύ των αξιών και της συμπεριφοράς των μαθητών. Τέλος, θα ήταν χρήσιμη η ταυτόχρονη διερεύνηση και των αξιών των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής, προκειμένου να είναι δυνατή η συνολική εκτίμηση των επιδράσεων αυτών των παραγόντων στη συμπεριφορά που επιδεικνύουν οι μαθητές/τριες τόσο στο μάθημα φυσικής αγωγής όσο και στις εξωσχολικές δραστηριότητες.

Βιβλιογραφία

- Bardi, A., & Schwartz, S. H. (2003). Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220.
- Biddle, S. J. H., Wang, C. K. J., Kavussanu, M., & Spray, C. M. (2003). Correlates of achievement goal orientations in physical activity: A systematic view of research. *European Journal of Sport Science*, 3, 1-20.
- Carron, A. V., & Hausenblas, H. A. (1998). *Group dynamics in sport* (2nd Ed.). Morgantown, W V: Fitness Information Technology.
- Chantal, Y., & Bernache-Assollant, I. (2003). A prospective analysis of self-determined sport motivation and sportspersonship orientations. *Athletic Insight*, 5, 1-7.
- Conroy, D. E., Silva, J. M., Newcomer, R. R., Walker, B. W., & Johnson, M. S. (2001). Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport. *Aggressive Behavior*, 27, 405-418.
- Duda, J. L., & Nicholls, J. G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84, 1-10.
- Duda, J. L., & Whitehead, J. (1998). Measurement of goal perspectives in the physical domain. In J. L. Duda (Ed.), *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement*, (pp. 21-48). Morgantown, WV: Fitness Information Technology.
- Duda, J. L., & Hall, H. (2001). Achievement Goal Theory in Sport: Recent Extensions and Future Directions. In R.N. Singer, H. A., Hausenblas, C. M. Janelle (Eds), *Handbook of Sport Psychology*, (pp. 417-441). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Kavalir, P. (2004). Sport in the value system of Czech adolescents: Continuity and change. *The International Journal of the History of Sport*, 21(5), 742-761.
- Kavussanu, M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of Sports Sciences*, 24(6), 575-588.
- Lee, M. J., & Cockman, M. J. (1995). Values in children's sport: Spontaneously expressed values among young athletes. *International Review for the Sociology of sport*, 30, 337-352.
- Lee, M. J., Whitehead, J., & Balchin, N. (2000). The measurement of values in youth sport: Development of the Youth Sport Values Questionnaire. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22, 307-326.
- Lee, M. J., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2001). Goal orientations as mediators of the influence of values on sporting attitudes in young athletes. In A. Papaioannou, M. Goudas, & Y. Theodorakis (Eds.), *In the Dawn of the New Millennium, Vol.2: Proceedings of the 10th World Congress of Sport Psychology* (pp. 195-196). Thessaloniki, Hellas: Christodoulidi Publications.
- Lee, J. M., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2008). Relationships among values, Achievement Orientations and Attitudes in Youth Sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 30, 588-610.
- Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2005). Effect of perceived motivational climate on moral functioning, team moral atmosphere perceptions and the legitimacy of intentionally injurious acts among competitive youth football players. *Psychology of Sport and Exercise*, 6, 461-477.
- McLean, J., & Hamm, S. (2008). Values and sport participation: Comparing participant groups, age and gender. *Journal of Sport Behaviour*, 31, 352-367.
- Μπαρκοῦκης, Β., Ζαχαριάδης, Π., Αναστασιάδης, Α., Τσορμπατζοῦδης, Χ., & Γροῦῖος, Γ. (2003). Η ελληνική ἔκδοση του Ερωτηματολογίου Προσανατολισμῶν Επίτευξης στον Αθλητισμὸ (ΕΠΕΑ): Εμπειρική μελέτη για την αξιοπιστία και τη δομική εγκυρότητά του. *Επιστημονική Επετηρίδα Ψυχολογικῆς Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 2, 143-156.
- Nicholls, J. G. (1992). The general and specific in the development and expression of achievement motivation. In G. C. Roberts (Ed.), *Motivation in sport and exercise*, (pp. 31-56). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Reinboth, M., Duda, J. L., & Ntoumanis, N. (2004). Dimensions of coaching behaviour, need satisfaction and the psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation and Emotion*, 28, 297-313.
- Roberts, G. C., & Treasure, D. C. (2012). *Advances in Motivation in Sport and Exercise*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Sage, L. D., & Kavussanu, M. (2008). Goal orientations, motivational climate, and prosocial and antisocial behaviour in youth football: Exploring their temporal stability and reciprocal relationships. *Journal of Sport Sciences*, 26, 717-732.

- Schwartz, S. H. (2007). Universalism values and the inclusiveness of our moral universe. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(6), 711-728.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (2001). Moral Development and Behavior in Sport. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas, C. M. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology*, (pp. 585-600). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (2007). Advances in sport mortality research. In G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (3rd ed., pp. 662-684). New York: John Wiley.
- Stephens, D., & Bredemeier, B., & Shields, D. (1997). Construction of a measure designed to assess players' descriptions and prescriptions for moral behavior in youth sport soccer. *International Journal of Sport Psychology*, 28, 370-390.
- Stornes, T. (2001). Sportspersonship in elite sports: On the effects of personal and environmental factors on the display of sportspersonship among elite male handball players. *European Physical Education Review*, 7, 283-304.
- White, S. A., Kavussanu, M., Tank, K. M., & Wingate, J. M. (2004). Perceived parental beliefs about the causes of success in sport: relationship to athletes' achievement goals and personal beliefs. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sport*, 14, 57-66.
- Whitehead, J. (2007). New dimensions in understanding ethical attitudes of young competitors. In M. Lee, & C. E. Gonsalves (Eds.), *Sport and Education - A Tribute to Martin Lee*, (pp. 256-273). Imprensa da Universidade de Coimbra, Coimbra, Portugal.
- Whitehead, J., Lee, M. J., & Hatzigeorgiadis, A. (2003). Goal orientations as mediators of the influence of values on ethical attitudes in youth sport: Generalization of the model. *Journal of Sport Sciences*, 21(4), 364-365.